

Selma Lagerlöf
CESAR PORTUGALIJE
Pripoved iz Värmlanda

prevedla Mita Gustinčič Pahor

Utripajoče srce

Čeprav se je Jan Andersson s Skrolycke vse bolj staral, se še ni naveličal pripovedovati o dnevu, ko je njegova mala deklica prišla na svet.

Zgodaj zjutraj je šel po babico in druge pomočnice, nato pa ves dopoldan in dobršen del popoldneva sedel na čoku v drvarnici in samo čakal.

Zunaj je lilo kot iz škafa in tudi sam je nedvomno prejel svoj delež dežja, čeprav je sedel pod nečim, čemur bi lahko rekli streha. Skozi špranjaste stene je prodirala vlaga, iz razpokane strehe je kapljalo in skozi odprtino brez vrat ga je škropilo od nenadnih sunkov vetra.

»A kdo misli, da se tega otroka veselim?« je momljal sam pri sebi in sunkoma tako močno brcnil v trsko, da je odletela na dvorišče. »To je najhujša nesreča, ki bi me lahko doletela. Poročila sva se, Katrina in jaz, ker sva se naveličala biti hlapec in dekla pri Eriku s Falle in ker sva hotela jesti za svojo mizo, ne pa zato, da bi imela pamže, to drži kot pribito.«

Z rokami si je podprl glavo in globoko zavzdihnil. Seveda so mraz, vlaga in dolgo, naporno čakanje naredili svoje in ga pahnili v slabo voljo, a to še zdaleč niso bili edini razlogi zanjo. Iz njegovega nezadovoljstva je vela resna zaskrbljenost.

»Delat, vse božje dni moram delat, od jutra do večera,« je razmišljal, »a doslej sem imel vsaj ponoči mir. Zdaj bo pa otroče gvišno jokalo tudi ponoči, tako da še takrat ne bom imel miru.«

Nato je nanj sedla še večja potrtost. Roke je umaknil z obraza in jih tako močno obrnil, da mu je pokalo v členkih.

»Vse do tega dne nama je šlo dobro, meni in Katrini, saj je Katrina lahko hodila delat tako kot jaz. Zdaj pa bo morala ostati doma in paziti nanj.«

Mrko je strmel predse, kot da bi videl, kako se lakota plazi čez dvorišče in si išče pot v hišo.

»Ja,« je rekel in s pestmi močno udaril po tnalu, da bi podkrepil svoje besede, »samo to bom rekel, če bi tistikrat, ko je Erik s Falle prišel k meni in mi ponudil, da lahko gradim na njegovi zemlji, in mi dal nekaj odpadnega lesa, da sem si lahko postavil bajto, če bi takrat vedel, da se bo to tako končalo, bi bil raje ponudbo zavrnil in do konca svojih dni ostal v hlapčevi kamri na njegovi kmetiji.«

To so bile težke besede, to je vedel, a se ni mogel pripraviti k temu, da bi jih preklical.

»Če bi se kaj zgodilo ...« je začel, saj je šel zdaj že tako daleč, da je hotel reči, da ne bi imel nič proti, če bi otroka doletela nesreča, preden bi prišel na svet. A tega ni utegnil izreči. Prekinilo ga je ječanje na drugi strani stene.

Drvarnica se je držala hiše, in ko je prisluhnil, je slišal, kako od tam prihaja stokanje. Seveda je takoj razumel, kaj to pomeni, in zdaj je za dolg trenutek obsedel, ne da bi čutil žalost ali veselje. Na koncu je skomignil z rameni.

»No, otrok je tukaj,« je rekel, »hudirja, zdaj bom menda lahko šel noter, da se ogrejem.«

A olajšanje še zdaleč ni prišlo hitro, spet je moral čakati ure in ure.

Dež ni lil nič manj kot prej, veter se je okreпил, in čeprav je bil šele konec avgusta, je bilo vreme tako surovo kot kakšnega novembrskega dne.

In da je bila mera polna, je čez čas pomislil na nekaj, zaradi česar je postal še bolj potr. Počutil se je prezrtega in pozabljenega.

»Pri Katrini so z babico še tri poročene ženske,« je rekel polglasno. »Vsaj ena izmed njih bi se lahko pobrigala in mi prišla povedat, ali je sin ali hči.«

Slišal je, kako so v hiši zakurile na ognjišču. Videl je, kako so tekle k studentu po vodo, a ga nobena ni opazila.

Tedaj si je z rokami zakril oči in se začel zibati naprej in nazaj.

»Moj dobri Jan Andersson,« je rekel, »kaj je s tabo? Zakaj ti gre zmeraj vse narobe? Zakaj je zmeraj vse tako žalostno? In zakaj se nisi poročil z lepo mlado dečvo, namesto s staro kravjo deklo pri Eriku s Falle?«

Od žalosti je bil povsem uničen. Med prsti je privrelo na dan celo nekaj solz.

»Zakaj te v vasi tako malo spoštujejo, moj dobri Jan Andersson? Zakaj te zmeraj podcenjujejo? Saj veš, da so tudi drugi takšni kot ti, prav tako revni in prav tako šibki pri delu, a noben ni tako spregledan kot ti. Kaj je narobe s tabo, moj dobri Jan Andersson?«

To vprašanje si je že večkrat postavil, a zaman. Tudi zdaj ni imel upanja, da bi nanj našel odgovor. Morda pa z njim na koncu koncev ni bilo prav nič narobe. Morda je bila prava razlaga ta, da so bili Bog in ljudje do njega nepravilni.

Ko je razmišljal o tej možnosti, je snel roke z oči in si poskusil nadeti samozavesten izraz.

»Če boš še kdaj smel stopit v svojo hišo, moj dobri Jan Andersson,« si je rekel, »potem ne boš otroka niti pogledal. Samo k ognjišču se boš šel ogret in ne boš spregovoril besede.«

»Kaj pa, če bi kar šel? Nič več ti ni treba tu sedet, zdaj ko veš, da je vse opravljeno. Kaj če bi Katrini in ostalim ženskam pokazal, koliko moža si ...«

Ravno je hotel vstati, ko se je na vratih drvarnice prikazala gospodinja s Falle. Lepo se je priklonila in ga povabila, naj gre v hišo pogledat otroka.

Morda sploh ne bi šel, če ga ne bi povabila prav gospodinja s Falle, tako jezen je bil. A njej je sledil, čeprav se mu ni prav nič mudilo. Kolikor je mogel, si je poskusil nadeti takšen izraz in držo, kot

ju je imel Erik s Falle, ko je hodil po uradu cerkvene občine, da bi oddal svojo glasovnico v volilno skrinjico, in Janu Anderssonu se je precej dobro posrečilo, da je bil videti hkrati slovesno in nejevoljno.

»Izvolite naprej, Jan!« je rekla gospodinja s Falle in odprla vrata v hišo, ob tem pa stopila vstran in spustila Jana mimo.

Že na prvi pogled je Jan opazil, da je v hiši lepo pospravljeno. Vrč s kavo je stal na robu ognjišča, kjer se je hladil, miza pri oknu je bila pogrnjena s snežno belim prtom, na njej pa so bile skodelice za kavo gospodinje s Falle. Katrina je ležala v postelji, drugi ženski, ki sta prišli pomagat, sta se tiščali k steni, da bi lahko on imel neoviran pogled na vse, kar so pripravile.

Tik pred mizo je stala babica s svežnjem v naročju.

Ni mogel spregledati očitnega dejstva, da je, kot vse kaže, v tem trenutku on najpomembnejši človek v hiši. Katrina ga je nežno pogledala, kot bi ga hotela vprašati, ali je zadovoljen z njo. Tudi vse druge ženske so pogled uprle vanj, kot bi čakale na pohvalo za vse delo, ki so ga opravile zaradi njega.

Toda človek se ne razveseli tako zlahka, potem ko je ves dan sedel na mrazu in se kujal. Jan si ni mogel izbrisati izraza Erika s Falle z obraza, stal je na mestu, ne da bi rekel besedico.

Tedaj je babica stopila korak bliže. Koča je bila tako majhna, da je bila z enim korakom že čisto blizu njega in mu je lahko v naročje položila otroka.

»Poglejte si svojo malo deklico, popolna je,« je rekla.

Zdaj je stal tam in v rokah držal nekaj, kar je bilo toplo in mehko ter zavito v veliko ruto. Ruta je bila zavihana tako, da je Jan lahko videl naguban obrazek in male šibke ročice. V trenutku, ko se je spraševal, kaj neki ženske pričakujejo, da bo zdaj počel s to stvarco, ki mu jo je babica položila v naročje, ga je od nekod zadel sunek, tako da sta se oba, otrok in on, stresla. Sunek ni prišel od prisotnih

žensk, pač pa od male deklice k njemu ali pa od njega k mali deklici, tega Jan ni mogel dognati.

Takoj zatem mu je v prsih začelo razbijati kot še nikoli in nenadoma ga ni več zeblo, nič več ni bil žalosten ali zaskrbljen, niti jezen, vse je bilo dobro. Edino, kar ga je vznemirjalo, je bilo močno razbijanje v prsih, saj ni prej ne plesal, ne tekkel, ne plezal po strmih gorah.

»Prosim, položite roko sem in potipajte,« je rekel babici. »Srce mi tako čudno bije.«

»Pravo razbijanje,« je odvrnila babica. »Vam večkrat tako razbija?«

»Ne, še nikdar mi ni tako razbijalo,« ji je zagotovil Jan. »Nikdar na tak način.«

»Se slabo počutite? Vas kje boli?«

Ne, nikjer ga ni bolelo.

Babica ni mogla ugotoviti, kaj bi lahko bilo z njim narobe.

»Vseeno vam bom vzela otroka,« je rekla.

A tedaj je Jan začutil, da otroka noče dati iz rok.

»Ne, pustite mi ga!« je rekel.

Takrat so morale ženske nekaj prebrati v njegovih očeh ali slišati v njegovem glasu, kar jih je razveselilo, saj se je babica namuznila, ostale pa so se na glas zasmejale.

»Niste še nikogar imeli tako radi, da bi vam ob tem razbijalo srce?« je vprašala babica.

»N-ne,« je odgovoril Jan.

V tistem trenutku je dojel, kaj je tisto, kar mu je pognalo srce v dir. Pa ne samo to, začel je celo slutiti, kaj je z njim narobe že vse življenje. Spreletelo ga je, da človeka, ki ne čuti svojega srca ne v bolečini ne v veselju, gotovo ne gre šteti za pravega človeka.

Klara Fina Gulleborg

Naslednjega dne je Jan s Skrolycke več ur stal na hišnem pragu z malo deklico v naročju in čakal.

Tudi tokratno čakanje je bilo dolgo, a je bilo zdaj vse drugače kot prejšnji dan. Zdaj je bil v tako dobri družbi, da se ni ne utrudil ne naveličal.

Jan ni mogel opisati, kako dobro se počuti, kadar ima to malo, toplo telesce stisnjeno k sebi. Menil je, da je bil dotlej tudi do sebe neprijazen in zagrenjen, zdaj pa ga prevevata le sreča in zadovoljstvo. Ni vedel, da lahko človek postane tako blažen, če ima nekoga res iz srca rad.

Na prag se seveda ni postavil brez namena. Medtem ko je stal tam, je moral opraviti pomembno nalogo.

Ves dopoldan sta s Katrino poskušala izbrati ime za deklico. Dolgo in poglobljeno sta izbirala, a se nista mogla odločiti.

»Ne vidim druge rešitve, kot da greš z deklico ven in se postaviš na prag,« je nazadnje rekla Katrina. »Prvo žensko, ki bo prišla mimo, boš vprašal po imenu. Ime, ki ga bo izgovorila, bo ime najine deklice, naj bo lepo ali grdo.«

A hiša je stala na samem. Le redko je šel kdo mimo. Jan je že zelo dolgo stal na pragu, a še zmeraj ni bilo nikogar. Tudi tisti dan je bil pust, čeprav ni deževalo, pa tudi vetrovno ali mrzlo ni bilo, pravzaprav je bilo nekoliko soparno.

Če Jan ne bi stal z deklico v naročju, bi že zdavnaj opustil upanje, da bo kdo prišel.

»Dragi moj Jan Andersson,« bi si rekel, »ali si pozabil, da stanuješ v tistem delu ob jezeru Duvsjön v Askedalarni, kjer je samo ena prava kmetija, sicer pa samo majhne bajtarske hišice in ribiške

koče? Kdo bi lahko imel tukaj tako lepo ime, da bi se ti zdelo primerno za tvojo malo deklico?»

Toda ko je šlo za hčerko, Jan ni bil v dvomih, da se stvari ne bi dobro izšle. Gledal je proti jezeru Duvsjön in ni hotel videti, kako daleč od naselja leži, tam spodaj v svoji kotlini. Lahko bi se kljub vsemu zgodilo, da bi iz železarskega kraja Duvnäs z južnega dela jezera priveslala kakšna imenitna gospa z lepim imenom. Jan je bil skoraj prepričan, da se bo to zgodilo samo zavoljo male deklice.

Otrok je ves čas spal, torej bi lahko stal tam in čakal, kolikor dolgo bi želel. Težje je bilo s Katrino. Znova in znova je spraševala, ali ni že kdo prišel mimo, češ zdaj res ni več dobro, da je deklica tako dolgo zunaj.

Jan je uprl pogled navzgor na goro Storsnipo, ki se je strmo dvigala nad ograjenimi pašniki in njivami v Askedalarni ter jih stražila kot trdnjavski stolp, ki odganja tujce. Kljub vsemu bi se lahko zgodilo, da bi se kakšna fina gospa, ki se je povzpela na goro, da bi občudovala lep razgled, izgubila na poti navzdol in zašla na Skrolycko.

Katrino je miril, kolikor je najbolje mogel. Nič jima ni manjkalo, ne njemu ne otroku. Ko je že tako dolgo čakal, bo rade volje počakal še malo.

Na vidiku ni bilo žive duše, a prepričan je bil, da bo od nekod dobil pomoč, če bo le še malo vztrajal. Kaj drugega po njegovem ni bilo mogoče. Nič se ne bi začudil, če bi čez gore in skozi goščavo pripotovala kakšna kraljica v zlati kočiji, da bi mali deklici dala ime.

Spet je minilo nekaj časa in zdaj je že videl, da se bliža večer in da ne bo mogel več dolgo ostati zunaj.

Katrina je pogledala na uro v hiši in ga spet prosila, naj pride noter.

»Samo še trenutek potrpi!« ji je odgovoril Jan. »Mislim, da se na zahodu nekaj prikazuje.«

Ves dan je bilo oblačno, a ravno v tistem trenutku je izza oblakov posijalo sonce in na otroka poslalo nekaj žarkov.

»Ne dvomim, da si želiš ogledati punčko, preden zaideš,« je Jan rekel soncu. »Še kako je vredna ogleda.«

Sonce je vse odločneje prodiralo izza oblakov in metalo rdeč sij na otroka in hišo.

»Mogoče bi ji bilo celo za botra?« je Jan vprašal sonce.

Sonce ni na to prav nič odgovorilo. Znova je veliko in rdeče zasijalo, se zavilo v oblačno tančico in izginilo.

Tedaj se je spet zaslišal Katrinin glas.

»Je kdo prišel? Zdelo se mi je, da z nekom govoriš. Zdaj pa moraš noter.«

»Že grem,« je rekel in takoj vstopil. »Strašno imenitna gospa je šla pravkar mimo. A zelo se ji je mudilo, komaj sem jo uspel pozdravit, pa je že izginila.«

»Ojej! Smola, ko smo že tako dolgo čakali. Je nisi utegnil vprašat, kako ji je ime?«

»Pač, ime ji je bilo Klara Fina Gulleborg, toliko sem že izvedel od nje.«

»Klara Fina Gulleborg! To je pa preveč imenitno ime,« je rekla Katrina, a potem ni več ugovarjala.

Jan s Skrolycke je bil ves navdušen nad seboj, da se je lahko domislil nečesa tako lepega kot vzeti sonce za botra svoji deklici. Ja, v tistem trenutku, ko so mu v naročje položili malo deklico, je Jan postal drug človek.

Krst

Ko so malo deklico s Skrolycke peljali k duhovniku, da bi jo krstili, se je Jan, njen oče, vedel tako neumno, da je malo manjkalo, pa bi ga Katrina, botra in boter pošteno ošteli.

Otroka naj bi pri krstu držala soproga Erika s Falle. Z malo deklico v naročju se je v cerkev peljala z vozom, poleg katerega je hodil sam Erik s Falle in držal vajeti. Prvi del ceste do Duvnäsa je bil tako slab, da bi mu komajda lahko rekli cesta, in Erik s Falle je hotel biti previden, saj je na vozu peljal nekrščeno dete.

Jan s Skrolycke je stal in gledal za njima. Sam je šel po otroka v hišo in jima ga prinesel in bolj kot vsi je vedel, kako imenitni ljudje bodo zdaj skrbeli za njegovo dete. Vedel je, da je Erik s Falle pri vožnji enako zanesljiv kot pri vsem drugem, kar počne, gospodinja s Falle pa je rodila in vzgojila sedem otrok, zato ni bil niti najmanj zaskrbljen.

A ko sta odšla in je Jan znova začel kopati jarek na njivi, ga je zagrabila strašna tesnoba. Kaj če se Erikov konj splaši, ali če duhovniku otrok pade, ko mu ga bo botra izročila; kaj če je gospodinja s Falle okrog deklice ovila preveč šalov in se bo na poti v cerkev zadušila?!

Rekel si je, da ni prav, da ga tako skrbi, ko pa ima za botra in botro Erika s Falle in njegovo ženo. A zaskrbljenost ga ni spustila. Nenadoma je odložil lopato in se napotil v urad cerkvene občine, oblečen prav tako, kot je bil na njivi. Po bližnjici je šel tako urno čez hrib, da je bil Jan prvi človek, ki ga je Erik s Falle zagledal, ko je z vozom prispel na hlevsko dvorišče.

Prav nič se ne spodobi, da sta pri krstu prisotna oče ali mati, in Jan je takoj opazil, da sta gospodarja s Falle postala nejevoljna, ker se je prikazal tam. Erik mu ni pomignil, naj pride bliže, da bi mu

pomagal s konjem, temveč je izpregel sam, gospodinja s Falle pa je dvignila otroka visoko v naročje, in ne da bi rekla Janu besedico, odšla po klancu navzgor do kuhinje v cerkvenem uradu.

Ker se boter in botra nista zmenila zanj, se jima Jan ni upal približati. A ko je šla botra mimo, je Jan iz cule zaslišal šibko cviljenje in zdaj je vedel vsaj to, da se otrok med potjo ni zadušil.

Tudi sam je menil, da se neumno vede, s tem ko ne gre pri priči domov, a zdaj je bil tako trdno prepričan, da bo duhovniku otrok padel iz rok, da je moral ostati.

Nekaj trenutkov je počakal na hlevskem dvorišču, nato pa se je povzpel do bivalnih stavb in stopil v vežo.

Nič ni bolj neprimerno, kot če oče pride h krstu svojega otroka, sploh če ima otrok tako imenitna botra in botro, kot sta Erik s Falle in njegova žena. Ko so se vrata v duhovnikov urad odprla in se je Jan Andersson s Skrolycke v svojih slabih oblačilih počasi prikradel v sobo, ni bilo več možnosti, da bi vsiljivca poslali ven, saj je duhovnik že pričel z branjem. Takrat sta si boter in botra obljubila, da mu jih bosta, takoj ko prideta domov, za to neprimerno vedenje pošteno napela.

Krst se je odvijal, kot je bilo treba, brez najmanjše nezgode, tako da se je Jan Andersson v urad vsilil po nepotrebnem. Tik pred koncem obreda je odprl vrata in se spet počasi izmuznil v vežo. Videl je, da vse poteka dobro in brez težav tudi brez njega.

Čez kratek čas sta v vežo prišla tudi Erik s Falle in njegova žena. Namenjena sta bila v kuhinjo, kjer je gospodinja s Falle pred krstom odvila otroka iz vseh premnogih rut.

Erik s Falle je stopil naprej, da bi ženi odprl vrata. Nenadoma sta iz kuhinje planili mucki in se zapletli druga v drugo ravno pred nogami gospodinje s Falle, ki se je spotaknila obnju in že bila na tem, da pade. Samo eno je utegnila pomisliti: »Padla bom z otrokom, ki bo umrl od udarca, jaz pa bom nesrečna do konca svojih dni,« v

tistem pa jo je zgrabila močna roka in jo zadržala pokonci. In ko je pogledala okoli sebe, je ugotovila, da je to Jan s Skrolycke, ki je ostal v veži, kot bi vedel, da ga bodo potrebovali.

Še preden je prišla k sebi, da bi mu kaj rekla, je izginil. In ko sta se z možem vrnila domov, je bil Jan spet v jarku, kjer je kopal.

Potem ko je preprečil nesrečo, ki je pretila, je Jan čutil, da lahko mirno odide domov.

Ne Erik ne njegova žena mu nista rekla besede o tem, da bi se neprimerno obnašal. Namesto tega ga je gospodinja s Falle povabila v hišo na kavo, tako blatnega in umazanega, kot je prišel z jesensko namočene njive.

Cepljenje

Nihče ni ugovarjal temu, da bi Jan na lastno željo peljal deklico k cepljenju. Cepljenje je bilo načrtovano za neki večer konec avgusta, in ko je šla Katrina od doma, je bila že tema, zato je bila vesela, da je imela s seboj nekoga, ki bi ji pomagal čez jarke, po lesenih stopnicah čez ograde in čez vse druge ovire na težavni poti.

Cepljenje se je odvijalo pri Eriku s Falle in gospodinja s Falle je toliko naložila na ognjišče, da se ji dodatna razsvetljava ni zdela potrebna, zato je sobo osvetljevala le še tanka lojenica, ki je gorela na mizici, kjer naj bi cerkovnik opravil svoje delo.

Zakoncema s Skrolycke se je zdelo, tako kot vsem ostalim, da je v sobi nenavadno svetlo, a je kljub vsemu tema ob stenah izoblikovala črnosiv zid, zaradi česar se je soba zdela manjša, kot je bila v resnici. Iz te teme je bilo razločiti skupino žensk z otroki, ki niso bili starejši od enega leta in jih je bilo treba nositi po rokah, zibati, hraniti in na vse možne načine skrbeti zanje.

Večina žensk se je ukvarjala s tem, da je odmotavala svoje malčke iz rut in povojev. Nato so jim slekle pisana krilca in jim odvezale trakove, ki so povezovali srajčke, da bi jim čim lažje odkrile životke, ko jih bo cerkovnik poklical k mizi na cepljenje.

Čeprav je bilo na enem mestu zbranih toliko malih kričačev, je bilo v sobi presenetljivo tiho. Kazalo je, da jim je srečanje z drugimi tako zabavno, da so pozabili na zganjanje hrupa. Tudi matere so bile tiho, da bi slišale, kaj jim bo rekel cerkovnik, ki je ves čas kramljal z njimi.

»Zame ni lepšega kakor hoditi naokrog, cepiti in si ogledovati vse te lepe otročičke,« je rekel cerkovnik. »Zdaj bomo videli, ali je to dober letnik.«

Možakar ni bil le cerkovnik, temveč tudi učitelj in v kraju je živel od nekdanj. Cepil je že matere teh otrok, jih poučeval, prisostvoval pri njihovih birmah in porokah, zdaj pa bo cepil tudi njihove otroke. To je bil prvi stik, ki so ga malčki imeli z njim, in tudi kasneje bo v njihovih življenjih igral pomembno vlogo.

Na začetku je dobro kazalo. Matere so prihajale druga za drugo, vsaka se je usedla na stol ob mizici in držala svojega otroka tako, da je svetloba padala na njegovo razgaljeno levo ročico. Medtem ko je cerkovnik govoril, je v gladko belo kožo naredil tri zareze, otrok pa ni niti pisnil.

Nato je šla mati z otrokom do ognjišča in počakala, da se mesto zareze osuši. Med čakanjem je razmišljala o tem, kar ji je rekel cerkovnik: da je otrok velik in lep ter da bo zagotovo v ponos kmetiji, da bo tako delaven, kot sta njegova oče in stari oče, ja, morda še bolj.

Tako se je cepljenje mirno nadaljevalo, dokler ni na vrsto prišla Katrina s Skrolycke s svojo Klaro.

Deklica ni hotela niti slišati za cepljenje. Kričala je, mahala in brčala. Katrina jo je poskušala utišati, cerkovnik ji je nežno in prijazno govoril, a dekllica je bila neukrotljivo prestrašena.

Katrina jo je morala odnesti stran in jo je poskušala umiriti. Za njo je na vrsto prišel velik, močan deček, ki ni dal od sebe niti najmanjšega glasu, a ko se je Katrina z deklico vrnila, se je prejšnji prizor ponovil. Deklice ni mogla držati pri miru niti za en vbod.

Zdaj ni bilo več nikogar na vrsti razen Klare s Skrolycke in Katrina je bila vsa iz sebe, ker se je njen otrok tako grdo obnašal. Ni več vedela, kaj naj stori, ko je iz teme pri vratih nenadoma stopil Jan.

Otroka je vzel v roke, Katrina pa je vstala in mu odstopila stol.

»No, pa ti probaj, bomo videli, če ti bo šlo bolje!« je rekla z rahlo zaničljivim glasom, saj se ji ni zdelo, da bi bil mali, zgarani hlapec

Erika s Falle, s katerim se je poročila, na kakršenkoli način boljši od nje.

A preden se je usedel, je Jan odvrnil pulover in izkazalo se je, da si je že v temi zavihal rokav, tako da je bila njegova leva roka gola.

Rekel je, da si zelo želi, da bi ga cepili. Samo enkrat je bil cepljen in ničesar ga ni bilo bolj strah na tem svetu kakor črnih koz.

V tistem, ko je deklica zagledala golo roko, je obstala in se zastrmela v očeta z velikimi, razumnimi očmi.

Zbrano je gledala, kako je cerkovnik v roko napravil tri rdeče zareze. Pogledovala je od ene do druge in videla, da je z očetom čisto vse v redu.

Ko je Jan Andersson opravil, se je obrnil k cerkovniku.

»Zdaj je deklič tako miren, da lahko poskusite.«

Ja, cerkovnik je poskusil in tokrat je šlo dobro.

Deklica je ves čas sedela z istim modrim izrazom in ni spustila iz sebe niti glasu.

Tudi cerkovnik je bil tiho, vse dokler ni končal z delom.

»Če ste to naredili samo zato, da bi pomirili otroka, bi se lahko pretvarjala ...« je rekel.

A tedaj je Jan odvrnil:

»Ne, veste, potem se ne bi obneslo. Temu otroku ni para. Niti v sanjah je ni mogoče prepričati, da bi verjela v nekaj, kar ni tisto, za kar se izdaja.«

Rojstni dan

Tistega dne, ko je mala deklica dopolnila eno leto, je Jan, njen oče, kopal jarek na njivi Erika s Falle.

Poskušal se je spomniti, kako je bilo prej, ko še ni imel nikogar, na kogar bi mislil med svojim delom na polju, ko v prsih še ni imel utripajočega srca, ko ni nikoli hrepenel in ni bil nikoli zaskrbljen.

»Da človek sploh lahko tako živi!« je rekel zaničevalno in pomislil nase.

»Ja, to je edino, ki je kaj vredno,« je nadaljeval. »Če bi bil tako bogat kot Erik s Falle ali močan kot Börje, ki koplje tu zraven mene, to vseeno ne bi bilo nič v primerjavi z utripajočim srcem v mojih prsih.«

Pogledal je proti prijatelju, ki je bil neznansko močan in je lahko delal približno dvakrat hitreje kot on. A opazil je, da Börje tega dne ni bil tako hiter pri kopanju kot ponavadi.

Plačana sta bila po količini opravljenega dela. Börje si je vedno naložil več dela kot on, a končala sta vedno skoraj istočasno. A danes je šlo Börjeju počasi. Niti enkrat ni bil vštric z Janom, ostajal je daleč zadaj.

Jan je delal na vso moč, da bi lahko šel hitro domov k svoji deklici. Danes jo je še posebej želel videti. Zvečer je bila že zgodaj zaspana, in če ne bo pohitel, se lahko zgodi, da bo že trdno spala.

Ko je bil Jan že gotov, je opazil, da je Börje šele na slabi polovici. V vseh letih, ko sta delala skupaj, se kaj takega še ni zgodilo in Jan je bil tako presenečen, da je pristopil.

Börje je stal v jarku in se mučil s šotno grudo. Stopil je na stekleno črepinjo, ki se mu je globoko zarezala v podplat. Škorenj ga je motil in gotovo je bila zanj velika muka z ranjeno nogo potiskati lopato v zemljo.

»Ne boš nehal?« ga je vprašal Jan s Skrolycke.

»Danes moram končat,« je rekel drugi. »Dokler delo ni končano, od Erika s Falle ne bom dobil žita. Doma nam je zmanjkalo ržene moke.«

»No, pa lahko noč!« ga je pozdravil Jan.

Börje mu ni odgovoril. Bil je tako utrujen in zdelan, da ni mogel iz sebe spraviti niti običajnega večernega pozdrava.

Jan s Skrolycke je odhajal po robu njive, a se je tam tudi ustavil.

Kaj to sploh pomeni punčki, če prideš domov za njen rojstni dan? je rekel sam sebi. Prav enako dobro ji bo tudi brez tebe. Börje pa ima doma sedem lačnih ust. Jih boš pustil stradati, zato da lahko greš domov in se igraš s Klaro Gullo?

Šel je pomagat Börjeju, a je bil že od prej precej utrujen, zato mu delo ni šlo hitro od rok. Ko sta končala, je že skoraj padla tema.

Klara Gulla že zdavnaj spi, je pomislil, ko je še zadnjič zalopatal.

»Zdaj pa lahko noč!« je zaklical Börjeju še drugič.

»Lahko noč,« mu je odvrnil Börje, »in hvala za pomoč! Zdaj grem takoj po svoj delež rži. In drugič ti bom jaz pomagal, bodi prepričan!«

»Nobenega plačila nočem. Lahko noč!«

»Nič nočeš v zameno za pomoč? Kaj je s tabo, da si tako radodaren?«

»Em, mala ima danes rojstni dan.«

»In zato si mi pomagal kopat?«

»Ja, zato in še zaradi nečesa. Pa lahko noč!«

Hitro je šel, preden bi ga zamikalo, da bi mu razložil, kaj je tisto drugo. Srbel ga je jezik in hotel je reči: »Danes nima rojstnega dne samo Klara Gulla, ampak tudi moje srce.«

A dobro da tega ni povedal, saj bi Börje zagotovo mislil, da se mu je zmešalo.

Božično jutro

Ko je bila deklica stara eno leto in štiri mesece, jo je Jan s Skrolycke vzel s seboj k jutranjemu bogoslužju na božični dan.

Katrini, njegovi ženi, se je zdelo, da je deklica še premajhna, da bi šla z njima, pa še bala se je, da se bo spet začela dreti tako kot pri cepljenju. A Janova je obveljala, saj je bilo tako ali tako v navadi, da so k božičnemu bogoslužju pripeljali tudi majhne otroke.

Ob peti uri na božično jutro so se torej z dekletcem podali na pot. Bilo je oblačno in temno kot v rogu, a hladno ni bilo, temveč skorajda toplo in čisto brezvetrno, tako kot je običajno proti koncu decembra.

Najprej so morali prehoditi ozko pot med polji in pašniki v Askedalarni. Nato so morali slediti strmi zasneženi poti čez greben Snipaåsen in šele potem so prišli na pravo cesto.

Velika dvonadstropna hiša na Falli je imela luč na vsakem oknu in bila kot svetilnik za zakonca s Skrolycke, ki sta tako lažje našla Börjejevo hišo. Tam sta se srečala še z nekaterimi drugimi sosedi, ki so si na božični večer pripravili bakle, da bi si z njimi osvetljevali pot, in se jim priključila. Vsak, ki je nosil baklo, je vodil manjšo skupino ljudi. Večina je bila tiho, a vsi so bili dobro razpoloženi. Predstavljali so si, da hodijo kot sveti trije kralji, ki jih vodi zvezda, da bi poiskali novorojenega judovskega kralja.

Ko so prišli na gozdno vzpetino, so morali mimo velike skale, ki jo je nekega božičnega jutra neki velikan doli iz Frykeruda zalučal proti cerkvi v Svartsjöju, a je na vso srečo zletela čez zvonik in pristala na Snipaåsnu.

Zdaj, ko so se ji pohodniki približevali, je skala kot običajno ležala na tleh, a vsi so vedeli, da se je ponoči dvignila na dvanajst zlatih stebrov in da so pod njo jedli, pili in plesali troli.

Nič kaj prijetno ni bilo iti mimo takšne skale na božično jutro in Jan je pogledal Katrino, da bi videl, ali deklico drži tesno pri sebi. Katrina je hodila samozavestno in mirno kot po navadi in klepetala s sosedo. Kazalo je, da sploh ni pomislila, kako nevaren je ta kraj.

Smreke so bile tu zgoraj prastare in debele. In ko se jih je gledalo v soju bakel, z velikimi krpami snega na vejah, ni bilo mogoče spregledati, da marsikatera izmed njih, ki je bila videti kot drevo, ni bila nič drugega kot trol, s predirljivimi očmi pod belimi snežnimi kapami in z dolgimi, ostrimi kremplji, ki so štrleli iz debelih snežnih rokavic.

Dokler so bile smreke pri miru, je bilo vse v redu, toda kaj, če bi katera od njih stegnila svojo roko in zgrabila mimoidočega? Za odrasle in starejše ni bilo tako nevarno, Jan pa je vedno slišal pripovedovati, da imajo troli najraje majhne, majhne človeške otročičke, čim manjši so, tem boljše.

Zagotovo je menil, da Katrina nosi deklico malce preveč brezskrbno. Iztrgati nekomu otroka iz naročja ni bila za velike, krempljaste trolske roke nobena umetnost. A tu sredi nevarnega kraja si Jan tudi ni upal vzeti Katrini otroka iz rok. To bi lahko troljo sodrgo spodbudilo k temu, da se začne premikati.

Med drevesnimi troli je že začelo šumeti in šepetati. Zgoraj v vejah je začelo pokati, kot bi se poskušali pognati v gibanje.

Jan si drugih ni drznil vprašati, ali vidijo in slišijo to, kar vidi sam. Morda bi troljo zalego v življenje priklicalo prav to vprašanje.

V tem trpljenju se je domislil edinega, kar bi lahko pomagalo. Sredi gozda je začel peti psalm.

Imel je slab pevski glas in nikoli prej ni pel vpricho drugih. Tako slabo je držal intonacijo, da si pri bogoslužju še niti enkrat ni upal zapeti, a zdaj mora to preseči, naj stane, kar hoče.

Opazil je, da so bili sosedje nekoliko presenečeni. Tisti, ki so hodili pred njim, so dregnili drug drugega in pogledali nazaj. To ga ni smelo ustaviti, moral je nadaljevati.

Kmalu zatem mu je ena izmed žensk zašepetala:

»Počakajte malo, Jan, pomagala vam bom!« In tako je začela božični psalm peti s pravo melodijo in intonacijo.

Pesem je lepo odzvanjala v noči, med drevesi. Tudi ostali si niso mogli kaj, da ne bi pritegnili. »Pozdravljena bodi, jutranja ura, oznanjena nam iz svetih ust preroka!«

Tedaj je med drevesnimi troli nemirno završalo. Snežne kape so si potisnili navzdol, tako da jeznih oči ni bilo več videti, iztegnjene kremplje pa so potegnili nazaj pod iglice in sneg. Ko je odzvenela prva kitica, ni na vzpetini nihče več mogel videti ničesar drugega kot nenevarne, navadne stare smreke.

Ko so prišli do ceste, so bakle, ki so ljudem iz Askedalarne svetile v gozdu, ugasnile. A tukaj so jih vodile osvetljene kmečke hiše. Ko je iz vidnega polja izginila ena, se je takoj za njo nedaleč stran prikazala druga. Na vseh oknih so bile sveče, da bi revnim pohodnikom kazale pot do cerkve.

Na koncu so prišli do grička, s katerega se je videlo cerkev. Skozi vsa njena okna je žarela svetloba, kot bi bila ogromna svetilka. Ko so jo pohodniki zagledali, so se morali ustaviti, saj so osupnili. Po vseh hiškah in nizkih oknih, mimo katerih so šli, se jim je zdela cerkev tako osupljivo velika in tako osupljivo sijoča.

Ko je Jan gledal cerkev, je nehote pomislil na tista človeka v Palestini, ki sta bila vso noč na poti in s seboj nosila majhno dete, svojo edino tolažbo in veselje. Prišla sta iz Betlehema in sta hotela v Jeruzalem, da bi dečka obrezali v jeruzalemskem templju. A v temni noči sta se morala skrivati, saj so dečku stregli po življenju.

Ljudje iz Askedalarne so šli od doma že zgodaj, da bi prišli na cilj še pred tistimi, ki so se k bogoslužju peljali, toda v bližini cerkve so jih ti dohiteli. S svojimi sopečimi konji in cingljajočimi kraguljčki so dirjali mimo in prisilili uboge pešce, da se umaknejo v visok sneg.

Zdaj je otroka nosil Jan. Nепrestano se je moral umikati vozilom. Hoja po temni cesti je bila naporna, a pred njimi je stal svetleči se tempelj, in če bodo le prišli do tja, bodo na varnem in pod streho.

Za njimi sta se zaslišala cingljanje večjih zvončkov in topot konjskih kopit. Bile so to velike sani z dvojno vprego. Na njih je sedel mlad, imeniten gospod v črnem kožuhu in visoki krzneni kučmi, poleg sebe pa je imel svojo mlado ženo. Vozil je sam, a za njim je stal kočijaž z gorečo baklo v roki. Držal jo je visoko v zraku, plamen, ki je vel v vetru, pa je za seboj puščal dolg rep iz isker in dima.

Jan je stal na snežnem zametu ob robu ceste z otrokom v naročju. Bilo je nevarno, saj se mu je ena noga globoko udrla v sneg in skoraj bi padel. Mladi gospod je močno potegnil za vajeti in zaklical proti tistim, ki jih je pregnal s ceste.

»Dajte mi otroka, da se bo peljal z mano do cerkve!« je prijazno rekel. »Nevarno je tu hoditi z otrokom, ko je toliko vozil na cesti.«

»Hvala, ni treba. V redu je,« je odvrnil Jan Andersson.

»Deklico bova posadila semkaj, med naju, Jan,« je rekla mlada žena.

»Hvala, res ni treba. V redu je tako.«

»Aha, ne upaš si je dati iz rok,« je rekel gospod in se smejoč odpeljal naprej.

Pešci so nadaljevali svojo pot, ki je postajala vse težja in nevarnejša. Sanem ni bilo ne konca ne kraja. V vsej cerkveni občini ni bilo konja, ki tistega jutra ne bi bil vprežen.

»Lahko bi jima pustil malo,« je rekla Katrina. »Bojim se, da boš z njo padel.«

»Da bi jima pustil vzeti otroka? Saj ne veš, kaj govoriš. A nisi videla, kdo sta?«

»Kakšna nevarnost pa bi bila zanjo, če bi se peljala z gospodarjema fužine iz Duvnäsa?«

Jan Andersson s Skrolycke je obstal kot pribit.

»Je bil to gospodar iz Duvnäsa?« je vprašal in bil videti, kot bi se pravkar prebudil iz sanj.

»Seveda je bil on! Kdo si pa mislil, da je?«

Ja, le kje je bil Jan z mislimi? Kateri je bil ta otrok, ki ga je nosil? Kam je bil namenjen? Po kateri deželi je hodil?

Z roko si je obrisal čelo in videti je bilo, da mu je malce nerodno. Nato je odgovoril Katrini: »Mislil sem, da sta kralj Herod in njegova žena Herodiada iz Judeje!«

Škrlatinka

Ko je bila deklica s Skrolycke stara kakšna tri leta, je zbolela za boleznijo, ki je bila po vsej verjetnosti škrlatinka, saj je bila rdeča po celem telesu in ob dotiku jo je peklo kot ogenj. Ničesar ni hotela jesti in tudi spati ni mogla, samo ležala je in bledla. Jan ni imel srca, da bi šel od doma, dokler je bila deklica bolna. Dan za dnem je sedel v hiši, tako da je kazalo, da bo tisto leto rž pri Eriku s Falle ostala neomlatena.

Katrina je bila tista, ki je skrbela za deklico, jo vsakič, ko se je odkrila, spet pokrila z odejo in ji po požirkih dajala piti razredčen borovničev sok, ki si ga je izposodila od gospodinje s Falle. Ko je bila deklica zdrava, je zanjo večinoma skrbel Jan, a v trenutku, ko je zbolela, se ji ni upal niti približati. Skrbelo ga je, da je ne bo znal dovolj previdno prijeti in da bi ji lahko škodoval.

A iz hiše ni šel. Sedel je v kotu pri ognjišču in strmел v malo bolnico.

Ležala je v postelji, a je imela pod seboj le par slamnatih žimnic in nobenih rjuh. Za malo nežno telesce, ki je bilo zateklo in še bolj občutljivo zaradi izpuščajev, je bilo ležanje na prevlekah iz grobega platna najbrž mučno.

Pravzaprav je bilo tako nevzdržno, da je vsakič, ko se je deklica premetavala, Jan pomislil na najdragocenejšo stvar, ki jo je premogel. To je bila njegova nedeljska srajca.

Imel je eno samo, ki je bila iz belega, gladkega batista in je imela trdo oprsje. Tako dobro je bila sešita, da bi bila še za gospodarja fužine v Duvnäsasu, in Jan jo je zelo čislal. Vsa druga oblačila, ki jih je imel, so bila enako groba kot prevleke, na katerih je ležala deklica. A misel na tisto srajco je bila nora. Katrina ne bi nikoli pristala na to, da jo uniči, saj mu jo je podarila ob njuni poroki.

Katrina je storila vse, kar je bilo v njeni moči. Od Erika s Falle si je izposodila konja, deklico zavila v rute in odeje ter jo peljala k zdravniku. Katrina je bila skrbna, a Janu se je zdelo, da od vsega tega ni koristi. Ne tekočina, ki je tekla po kapljicah iz velike steklenice, ki jo je Katrina prinesla iz lekarne, pa tudi nič drugega, kar je predpisal zdravnik, ni imelo učinka.

Mogoče je bilo pa tako, da človek ne more obdržati tako posebnega daru, kot je ta mala deklica, če ni pripravljen zanj žrtvovati najboljšega, kar ima. A človeku, kot je bila Katrina, tega ni bilo lahko dopovedati.

Ko je deklica še vedno tako bolna ležala v postelji, je nekega dne na obisk prišla stara Finka Karin. Znala je zdraviti bolne živali, tako kot vsi Finci, pa tudi pri zdravljenju ječmena, turov in črva na prstu ni bila slaba. Vendar ljudje za druge bolezni niso želeli iskati pomoči pri njej. Nekako se jim ni zdelo prav zatekati se k čarovnici za kaj drugega kot za manjše zdravstvene nadloge.

Ko je prišla v hišo, je takoj opazila, da je otrok bolan, in Katrina ji je povedala, da ima škrlatinko, a nobeden od staršev je ni prosil za nasvet.

Starka je vseeno videla, da sta v strahu in skrbeh, in ko ji je Katrina postregla s kavo, Jan pa ji je dal zvitek tobaka, je kar sama začela:

»Ozdraviti to bolezen ni v moji moči. A povem vama lahko, kako bosta ugotovila, ali se bolezen nagiba proti življenju ali proti smrti. Nocoj ostanita budna do polnoči, takrat kazalec in mezinec leve roke sklenita kot zanko in poglejta skozi proti deklici! Bodita pozorna na to, kdo bo ob njej ležal v postelji, tako bosta izvedela, kaj vaju čaka!«

Katrina se ji je lepo zahvalila, saj je s takimi ljudmi dobro biti v dobrih odnosih. A niti za trenutek ni pomislila, da bi naredila, kar ji je rekla starka.

Tudi Janu se ta nasvet ni zdel kaj prida vreden. Samo o srajci je razmišljal. Ko bi si le upal govoriti s Katrino! Toda ni je mogel vprašati, ali lahko raztrga poročno srajco. Razumel je, da to ne more pozdraviti deklice, in če ji je v vsakem primeru namenjeno umreti, bo šla srajca po nepotrebnem v nič.

Ko se je zvečerilo, je šla Katrina spat ob običajni uri, Jan pa ni imel miru, da bi spal, temveč je kot običajno sedel v svojem kotu. Gledal je, kako Klara Gulla leži in trpi. Pregrobo in pretrdo je bilo tisto, kar je imela pod seboj. Pomislil je, da bi bilo čudovito, če bi ji lahko postiljal ležišče, ki bi bilo hladno, udobno in gladko.

Srajca je sveže oprana ležala v skrinji za oblačila. Bolelo ga je, da je tam ležala neuporabljena, ko bi lahko bolje služila, toda tudi do Katrine ne bi bilo prav, če bi njeno darilo uporabil kot rjuho za deklico.

Kakorkoli že, ko se je ura bližala polnoči in je Katrina najtrdneje spala, je šel k skrinji in iz nje vzel srajco. Najprej je z nje strgal naprsnik, nato pa jo je raztrgal na dva dela. Enega je porinil pod majhno deključino telesce, drugega pa razgrnil med njo in toplo, debelo odejo, s katero je bila pokrita.

Nato je šel nazaj v svoj kot in še naprej bedel ob deklici. Ni dolgo sedel, ko je ura odbila polnoč. Skoraj samodejno, brez razmišljanja, je dvignil levo roko s sklenjenimi prsti in skozi okence pred očmi gledal proti postelji.

In glej! Na robu postelje je sedel majhen, gol božji angel. Ves popraskan in pikčast je bil od žimnice in zagotovo je bil tik pred tem, da odide. Toda potem se je obrnil in začutil gladko srajco, z obema rokama pogladil po laneni tkanini, nenadoma vrgel noge nazaj na posteljo in se ulegel, da bi še naprej varoval otroka.

Toda istočasno je po enem izmed posteljnih stebričkov nekaj plezalo, nekaj črnega in strašljivega, in ko je videlo, da božji angel

odhaja, je pomolelo glavo čez rob in se režalo od veselja, da se bo lahko splazilo v posteljo in uleglo na njegovo mesto.

Ko je potem videlo, da je božji angel spet prevzel nočno varovanje, je zvalo vse svoje ude, kot bi trpelo najhujše peklenške muke, in se spustilo nazaj na tla.

Naslednji dan se je deklica počutila bolje, začela je okrevati. Katrina je bila zaradi izboljšanja boleznj tako vesela, da ni imela srca, da bi kaj rekla o poročni srajci, a mislimo si lahko, kako je menila, da ima prismojenca za moža.